

تأثیر فشار کاری حسابرسان بر گزارشگری پایداری با تأکید بر هزینه نمایندگی

سید حسین عظیمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۸/۳۰

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی تأثیر فشار کاری حسابرسان بر سطح گزارشگری پایداری شرکت‌ها با تأکید بر نقش تعدیل‌گر هزینه‌های نمایندگی است. با توجه به افزایش انتظارات ذی‌نفعان نسبت به افشای اطلاعات غیرمالی، نقش حسابرسان در تضمین صحت و اعتبار گزارش‌های پایداری بیش از پیش اهمیت یافته است. فشار کاری، به‌عنوان یکی از چالش‌های حرفه‌ای حسابرسان، می‌تواند قضاوت حرفه‌ای را مختل و کیفیت حسابرسان را تضعیف کند. از سوی دیگر، در شرکت‌هایی که دارای هزینه نمایندگی بالا هستند، زمینه برای تحریف اطلاعات و افشای گزینشی بیشتر است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ می‌باشد. با اعمال معیارهای غربال‌گری، تعداد ۱۲۵ شرکت به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شد. روش تحقیق توصیفی-همبستگی و مبتنی بر تحلیل رگرسیون چندمتغیره است. یافته‌های تحقیق نشان داد که فشار کاری حسابرسان تأثیر منفی و معناداری بر گزارشگری پایداری دارد. همچنین هزینه نمایندگی اثر تعدیل‌کننده معناداری در این رابطه ایفا می‌کند به‌طوری که در سطوح بالای هزینه نمایندگی، اثر منفی فشار کاری تشدید می‌گردد. این نتایج حاکی از ضرورت توجه همزمان به ظرفیت حسابرسان و ساختارهای کنترلی در شرکت‌ها برای ارتقاء شفافیت و پاسخگویی در گزارشگری غیرمالی است.

واژگان کلیدی

فشار کاری حسابرسان، گزارشگری پایداری، هزینه نمایندگی

^۱ کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلیلال، اردبیل، ایران.

- مقدمه

در دهه‌های اخیر، با افزایش دغدغه‌های اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی، شرکت‌ها با فشارهای فزاینده‌ای برای افشای اطلاعات مرتبط با پایداری مواجه شده‌اند. گزارشگری پایداری به‌عنوان یکی از ارکان مسئولیت‌پذیری شرکتی، ابزار مهمی برای انتقال اطلاعات غیرمالی به ذی‌نفعان تلقی می‌شود. از آنجا که این نوع گزارش‌دهی اغلب فاقد الزامات الزام‌آور قانونی است، نقش حساب‌برسان در تضمین صحت و اعتبار این اطلاعات اهمیت ویژه‌ای یافته است. در این راستا، بررسی عواملی که می‌تواند بر قضاوت و عملکرد حساب‌برس تأثیر بگذارد، به‌ویژه در زمینه گزارشگری پایداری، ضرورتی انکارناپذیر دارد (پورغلامی و همکاران، ۱۴۰۲).

با افزایش مطالبات ذی‌نفعان برای افشای اطلاعات غیرمالی، گزارشگری پایداری به یکی از محورهای اصلی در افشای اطلاعات شرکت‌ها تبدیل شده است. در این میان، حساب‌برسان مستقل به عنوان نهاد ناظر، نقشی کلیدی در اعتباربخشی به اطلاعات افشاشده دارند. اما افزایش فشار کاری بر حساب‌برسان که ناشی از محدودیت زمانی، پیچیدگی کار، یا محدودیت منابع است، ممکن است منجر به کاهش دقت، استقلال یا کیفیت قضاوت حساب‌برس شود. از سوی دیگر، مطابق نظریه نمایندگی (Agency Theory)، همواره تضاد منافع بین مدیران (نمایندگان) و مالکان (اصیل‌ها) وجود دارد. در این شرایط، هزینه‌های نمایندگی ناشی از تلاش مدیران برای پنهان‌سازی واقعیت‌ها یا جهت‌دهی اطلاعات به نفع خود، می‌تواند بر کیفیت گزارشگری پایداری تأثیر منفی داشته باشد.

بنابراین بررسی اینکه آیا فشار کاری حساب‌برس در حضور سطح بالای هزینه‌های نمایندگی می‌تواند بر سطح، کیفیت یا صداقت گزارشگری پایداری اثرگذار باشد، موضوعی بکر و مهم برای دنیای پژوهش است.

- بیان مسئله تحقیق

در عصر حاضر، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، زیست‌محیطی و حاکمیتی شرکت‌ها به یکی از مؤلفه‌های اصلی موفقیت سازمان‌ها در سطح جهانی تبدیل شده است. ذی‌نفعان مختلف از جمله سهام‌داران، سرمایه‌گذاران، نهادهای ناظر و افکار عمومی، انتظارات فزاینده‌ای از شرکت‌ها برای ارائه اطلاعات شفاف در زمینه پایداری دارند. در پاسخ به این نیاز، گزارشگری پایداری به‌عنوان ابزار کلیدی افشای غیرمالی در دستور کار بسیاری از شرکت‌ها قرار گرفته است. با این حال، کیفیت این گزارش‌ها به عوامل متعددی وابسته است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها نقش و عملکرد حساب‌برس مستقل در فرآیند نظارت و اعتباربخشی به این افشاست (بونکیمن و همکاران، ۲۰۲۱).

یکی از چالش‌های عمده‌ای که می‌تواند عملکرد حساب‌برس را تحت تأثیر قرار دهد، فشار کاری است. این فشار معمولاً ناشی از محدودیت زمانی، تراکم مشتریان، و افزایش حجم مستندات مورد بررسی است. حساب‌برسان تحت فشار ممکن است توانایی لازم برای ارزیابی دقیق شاخص‌های پایداری که غالباً ماهیت کیفی و غیرمالی دارند را از دست دهند. در نتیجه، اطلاعات پایداری ممکن است بدون راستی‌آزمایی کافی تأیید یا نادیده گرفته شوند و این مسئله می‌تواند به کاهش شفافیت و پاسخگویی شرکت‌ها منجر شود. از سوی دیگر، در ساختارهای سازمانی که هزینه نمایندگی بالایی دارند، تضاد منافع میان مدیران و مالکان تشدید شده و احتمال گزارش‌دهی گزینشی یا تحریف اطلاعات افزایش می‌یابد. نظریه نمایندگی نیز بر این موضوع تأکید دارد که در نبود سازوکارهای نظارتی مؤثر، مدیران ممکن است با انگیزه‌های شخصی به افشای ناقص یا جهت‌دار اطلاعات اقدام نمایند. در این میان، حساب‌برسان به‌عنوان ناظران مستقل نقش حیاتی در کشف و جلوگیری از این انحرافات دارند (جعفری و همکاران، ۱۴۰۲).

اما زمانی که حسابرِس در چنین سازمان‌هایی همزمان با فشار کاری بالا مواجه باشد، ممکن است نتواند وظیفه نظارتی خود را به‌درستی ایفا کند. در این حالت، تأثیر منفی فشار کاری بر گزارشگری پایداری در بستر شرکت‌هایی با هزینه نمایندگی بالا، می‌تواند دوجندان شود. بنابراین، بررسی هم‌زمان این دو عامل می‌تواند به شناخت دقیق‌تری از تهدیدات موجود برای کیفیت گزارش‌های پایداری منجر شود (هانگ و همکاران، ۲۰۱۸).

شواهد تجربی در ایران نیز نشان می‌دهد که کیفیت افشای اطلاعات پایداری در بسیاری از شرکت‌ها پایین‌تر از استانداردهای بین‌المللی است و هنوز الزامات قانونی الزام‌آوری برای آن وجود ندارد. از طرف دیگر، بسیاری از مؤسسات حسابرسی با کمبود نیرو و زمان مواجه‌اند و حسابرسان در شرایطی نه‌چندان مطلوب، موظف به بررسی دقیق گزارش‌های مالی و غیرمالی هستند. در چنین فضایی، احتمال غفلت از افشای مسئولانه به‌شدت افزایش می‌یابد. گزارشگری پایداری به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برای ارتقاء شفافیت و پاسخگویی شرکتی، امروزه توجه گسترده‌ای را در سطح بین‌المللی به خود جلب کرده است. این نوع گزارشگری فراتر از افشای اطلاعات مالی، به بیان عملکرد اجتماعی، زیست‌محیطی و حاکمیتی شرکت‌ها می‌پردازد. با این حال، نبود الزام قانونی صریح برای افشای کامل این اطلاعات باعث شده است تا کیفیت و کمیت گزارش‌ها با چالش‌هایی مواجه شود (لی و همکاران، ۲۰۲۴).

حسابرسان به عنوان یکی از اصلی‌ترین ناظران بیرونی بر عملکرد شرکت‌ها، می‌توانند نقش مؤثری در بهبود کیفیت گزارشگری پایداری ایفا کنند. با وجود این، کیفیت کار آنان نیز تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، فشار کاری است. فشار کاری حسابرِس به شرایطی اطلاق می‌شود که در آن، حسابرِس مجبور به ارائه قضاوت و تصمیم‌گیری تحت محدودیت زمانی و منابع ناکافی می‌باشد. زمانی که حسابرسان تحت فشار قرار می‌گیرند، ممکن است فرصت کافی برای ارزیابی دقیق شاخص‌های پایداری نداشته باشند یا حتی به بررسی‌های سطحی و غیرموشکافانه بسنده کنند. این امر به‌ویژه در مواردی که داده‌های پایداری به صورت غیرکمی یا کیفی ارائه می‌شوند، پیچیدگی را دوجندان می‌کند. بنابراین، فشار کاری می‌تواند به‌طور بالقوه اعتبار گزارش‌های پایداری را کاهش دهد. در این میان، وجود هزینه‌های نمایندگی بالا می‌تواند اثر منفی فشار کاری حسابرِس را تشدید کند. هزینه نمایندگی به هزینه‌هایی اطلاق می‌شود که برای نظارت بر عملکرد مدیران یا جلوگیری از رفتارهای فرصت‌طلبانه آن‌ها صرف می‌شود. هرچه این هزینه‌ها بالاتر باشد، احتمال تحریف اطلاعات و عدم شفافیت در گزارشگری نیز افزایش می‌یابد. در چنین شرایطی، اگر حسابرِس تحت فشار کاری نیز قرار داشته باشد، توان مقابله با این تحریفات اطلاعاتی را از دست می‌دهد و ممکن است ناخواسته، گزارش‌هایی غیرواقعی یا ناقص را تأیید کند. این وضعیت می‌تواند اعتماد ذی‌نفعان به گزارش‌های پایداری را تضعیف نماید.

حال این پرسش اساسی مطرح می‌شود که: آیا فشار کاری حسابرِس تأثیر معناداری بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد؟ و آیا این رابطه تحت تأثیر سطح هزینه‌های نمایندگی شرکت‌ها قرار می‌گیرد و تعدیل می‌شود؟

- مبانی نظری و فرضیه تحقیق

گزارشگری پایداری در سال‌های اخیر به یکی از ارکان اصلی پاسخگویی شرکتی در سطح بین‌المللی تبدیل شده است. این نوع گزارش‌دهی، فراتر از افشای اطلاعات مالی، به بررسی اثرات زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی فعالیت‌های شرکت می‌پردازد. در غیاب الزام قانونی شفاف و یکپارچه، اعتبار این گزارش‌ها وابسته به فرآیندهای کنترل و نظارت

بیرونی، از جمله حسابرسی است. در کشورهایی همچون ایران، که الزامات افشای پایداری در حال توسعه است، پژوهش در این زمینه اهمیت بیشتری دارد (همتی و همکاران، ۱۴۰۱).

فشار کاری حسابرس به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر کیفیت قضاوت حرفه‌ای شناخته می‌شود. فشارهای زمانی، محدودیت منابع انسانی، و حجم بالای کار موجب کاهش دقت، تحلیل سطحی و افزایش احتمال خطاهای شناختی در حسابرسی می‌شود. مطالعات متعدد بیان کرده‌اند که حسابرسان تحت فشار کاری بالا، توجه کمتری به افشای اطلاعات غیرمالی دارند و در مواجهه با داده‌های کیفی مربوط به پایداری، از دقت و کنجکاوی حرفه‌ای کمتری برخوردار می‌شوند (لی و همکاران، ۲۰۲۴).

از منظر نظریه نمایندگی، مدیران همواره در معرض تضاد منافع با مالکان قرار دارند. در چنین ساختاری، گزارش‌دهی گزینشی یا پنهان‌سازی اطلاعات نامطلوب، از جمله مخاطرات اصلی محسوب می‌شود. هزینه نمایندگی، شامل هزینه‌های کنترل رفتار مدیران یا تحمل تبعات رفتارهای فرصت‌طلبانه آنان است. گزارشگری پایداری نیز می‌تواند تحت تأثیر این هزینه‌ها، به صورت تحریف‌شده یا ناقص ارائه شود (جعفری و همکاران، ۱۴۰۲).

حسابرسان مستقل به عنوان مکانیزم حاکمیت شرکتی، نقش کلیدی در کاهش هزینه‌های نمایندگی ایفا می‌کنند. اما اثربخشی این نقش زمانی تضمین می‌شود که حسابرس از استقلال، مهارت کافی و شرایط حرفه‌ای مناسب برخوردار باشد. فشار کاری بالا ممکن است استقلال روانی و دقت حسابرس را تضعیف کرده و سبب شود که اطلاعات پایداری به شکل سطحی یا بدون بررسی دقیق، تأیید شود (لی و همکاران، ۲۰۲۴).

شواهد تجربی حاکی از آن است که در شرکت‌هایی با هزینه نمایندگی بالا، احتمال تحریف اطلاعات و کاهش سطح افشا بیشتر است. در این وضعیت، اگر حسابرس تحت فشار کاری نیز قرار گیرد، نقش نظارتی او کمرنگ شده و در نتیجه، گزارشگری پایداری آسیب‌پذیرتر خواهد شد. بنابراین، بررسی اثر تعاملی این دو متغیر می‌تواند به درک دقیق‌تری از عوامل مؤثر بر افشای مسئولانه شرکت‌ها منجر شود. لی و همکاران^۱ (۲۰۲۴) در تحقیقی به بررسی رابطه بین گزارشگری پایداری و همزمانی قیمت سهام پرداختند. در این پژوهش تعداد ۲۴۸ شرکت های چینی در دوره زمانی ۲۰۱۳ الی ۲۰۲۲ بررسی شده است. جهت آزمون فرضیه‌ها با انجام تحلیل‌های آماری به روش داده‌های پانل از ابزار نرم افزاری Eviews و مدل رگرسیون خطی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد گزارشگری پایداری تأثیر مستقیم بر همزمانی قیمت سهام دارد. پورغلامی و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقی به ارزیابی کیفیت افشای پایداری و تأثیر آن بر عملکرد پایداری مبتنی بر تئوری مشروعیت پرداختند. برای تجزیه و تحلیل محتوی از یک ابزار چک لیست متشکل از ۳۴ مولفه و ۱۰۴ شاخص برای توصیف معیارهای شناسایی افشا مورد استفاده قرار گرفت. نمونه این پژوهش به روش حذف سیستماتیک انتخاب شده‌اند که شامل ۱۳۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای سال های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ است. نوع پژوهش، کاربردی و روش پژوهش توصیفی-همبستگی بوده است. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش، نشان داد که بین کیفیت افشای پایداری، میزان افشای با کیفیت بالای پایداری و عملکرد پایداری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد، اما بین میزان افشای با کیفیت پایین پایداری و عملکرد پایداری رابطه منفی مشاهده نگردید. به عبارت دیگر، در بازار سرمایه ایران مولفه‌ها و شاخص‌های پیشنهادی مربوط به افشای پایداری از اهمیت

¹ Lei R

بالایی برخوردار نبوده و به میزان کیفیت افشای پایداری توجه نمی‌کنند. لذا، شواهد به دست آمده در این پژوهش نشان داد کیفیت گزارشگری افشای پایداری در ایران نسبت به تحقیقات انجام شده خارجی پایین‌تر است. با توجه به مبانی نظری و پیشینه تجربی مرتبط، پژوهش حاضر بر این اصل استوار است که فشار کاری حسابرِس می‌تواند بر کیفیت و کمیت گزارشگری پایداری تأثیرگذار باشد. فشار کاری موجب کاهش دقت، تمرکز و استقلال حسابرِس شده و ممکن است بررسی اطلاعات غیرمالی و پایداری با دقت کمتری انجام شود. از سوی دیگر، در محیط‌هایی که هزینه نمایندگی بالا است، زمینه برای تحریف اطلاعات یا افشای گزینشی افزایش می‌یابد. در چنین شرایطی، اگر حسابرِس تحت فشار نیز باشد، احتمال نادیده گرفتن نارسایی‌های افشا و تأیید اطلاعات ناقص بیشتر می‌شود. از این رو، بررسی این روابط می‌تواند به تبیین دقیق‌تری از رفتار گزارش‌دهی شرکت‌ها منجر گردد. بر این اساس، تحقیق حاضر دو فرضیه اصلی را مطرح می‌کند:

فرضیه اول: فشار کاری حسابرِس تأثیر منفی و معناداری بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد.

فرضیه دوم: هزینه نمایندگی، رابطه بین فشار کاری حسابرِس و گزارشگری پایداری را تعدیل می‌کند.

روش اجرای تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی - همبستگی است. زیرا به بررسی روابط بین متغیرها (فشار کاری حسابرِس، گزارشگری پایداری و هزینه نمایندگی) با استفاده از داده‌های تاریخی پرداخته و هدف آن توسعه دانش کاربردی در حوزه گزارشگری شرکتی و حسابرسی است. این مطالعه از نوع پس‌رویدادی است، چرا که داده‌ها بر اساس اطلاعات واقعی منتشرشده در گذشته مورد بررسی قرار می‌گیرند، بدون آنکه پژوهشگر در وقوع رویدادها دخالتی داشته باشد. روش تحلیل داده‌ها مبتنی بر مدل‌سازی رگرسیون چندمتغیره خواهد بود که به منظور آزمون فرضیه‌ها از طریق نرم‌افزارهای نظیر EViews استفاده می‌شود.

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۸ ساله از ابتدای سال ۱۳۹۵ تا پایان سال ۱۴۰۲ می‌باشد. انتخاب این بازه زمانی به دلیل دسترسی مناسب به اطلاعات مالی، گزارش‌های حسابرسی و گزارش هیئت مدیره به مجمع بوده و امکان ارزیابی روند بلندمدت گزارشگری پایداری و فشار کاری حسابرِس را فراهم می‌سازد. روش نمونه‌گیری تحقیق از نوع غربال‌گری هدفمند (حذفی) است. بر این اساس، شرکت‌هایی انتخاب شدند که واجد شرایط زیر باشند:

۱. طی کل دوره تحقیق (۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲) در بورس فعال بوده و سال مالی آن‌ها تغییر نکرده باشد.
۲. اطلاعات مالی، گزارش حسابرسی و گزارش هیئت مدیره آن‌ها به‌طور کامل در سامانه کدال منتشر شده باشد.
۳. شرکت‌های فعال در حوزه بانک‌ها، بیمه و نهادهای مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری به دلیل تفاوت ماهوی صورت‌های مالی و چارچوب‌های نظارتی، حذف شدند.
۴. پایان سال مالی شرکت‌ها باید ۲۹ اسفند باشد تا امکان مقایسه بین داده‌ها در طول سال‌های مختلف حفظ شود. در نهایت، با اعمال این معیارها، ۱۲۵ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند که در مجموع ۱۰۰۰ سال-شرکت (۸×۱۲۵) را شامل می‌شود.

همچنین داده‌های موردنیاز این پژوهش به روش کتابخانه‌ای و اسنادی جمع‌آوری شده است. اطلاعات مربوط به صورت‌های مالی حسابرسی‌شده، گزارش حسابرِس مستقل، و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی از سامانه جامع

اطلاع‌رسانی ناشران (کدال) به نشانی codal.ir استخراج شده‌اند. اطلاعات مربوط به گزارشگری پایداری نیز از گزارش هیئت‌مدیره به مجمع عمومی سالانه صاحبان سهام و برخی شاخص‌های غیرمالی از صورت‌های مالی استخراج گردیده و سپس بر اساس چک‌لیست استاندارد GRI یا شاخص ESG بومی‌سازی شده، امتیازدهی و کدگذاری شده‌اند.

آمار توصیفی تحقیق

معیار انحراف	مقدار بیشترین	مقدار کمترین	میانه	میانگین	متغیر
۳.۱۶	۱۴.۰۰	۴.۰۰	۹.۰۰	۸.۸۴	پایداری گزارشگری
۱۹.۸۴	۱۲۷.۶۵	۳۰.۰۰	۷۶.۲۴	۷۶.۶۲	(روز) حسابرس کاری فشار
۴.۸۸	۳۳.۹۷	۵.۰۰	۱۸.۰۳	۱۸.۰۷	(/.) نمایندگی هزینه
۱۰.۲۲	۹۰.۰۰	۳۰.۰۹	۵۹.۹۹	۶۰.۰۴	(/.) مالی اهرم
۷.۸۷	۴۰.۰۰	-۹.۰۶	۱۴.۷۹	۱۴.۵۴	(/.) سهام صاحبان حقوق بازده
۱.۱۸	۱۷.۷۴	۱۱.۰۰	۱۳.۹۸	۱۳.۹۸	(دارایی لگاریتم) شرکت اندازه

گزارشگری پایداری به‌طور میانگین در سطح ۸۴/۸ از ۱۵ نمره ممکن قرار دارد. مقدار میانه ۹ و حداکثر ۱۴ نیز نشان می‌دهد که برخی شرکت‌ها عملکرد نسبتاً مطلوبی داشته‌اند. حداقل ۴ و انحراف معیار ۱۵/۳ گویای تفاوت معنادار بین شرکت‌ها در سطح افشای اطلاعات غیرمالی است.

فشار کاری حسابرس (Audit Workload) با میانگین ۶/۷۶ روز و انحراف معیار ۸/۱۹ روز نشان می‌دهد که به‌طور متوسط بیش از ۲ ماه زمان صرف می‌شود تا گزارش حسابرسی صادر شود. حداکثر مقدار ۱۲۷ روز نیز مؤید آن است که در برخی شرکت‌ها تأخیر بالایی در گزارش‌دهی وجود دارد، که احتمالاً نشان‌دهنده فشار کاری بالا بر مؤسسات حسابرسی است.

هزینه نمایندگی با میانگین ۰۶/۱۸ درصد، میانه نزدیک به آن و انحراف معیار حدود ۸۸/۴ درصد، نشان‌دهنده توزیع نسبتاً نرمال آن است. حداکثر مقدار نزدیک به ۳۴٪ نشان می‌دهد برخی شرکت‌ها کنترل درون‌سازمانی ضعیف‌تری دارند.

اهرم مالی (Leverage) با میانگین ۶۰٪ نشان می‌دهد شرکت‌ها به‌طور متوسط نیمی از منابع مالی خود را از طریق بدهی تأمین کرده‌اند. گستره زیاد بین ۳۰٪ تا ۹۰٪ و انحراف معیار بالای ۱۰ درصد بیانگر تنوع در ساختار سرمایه بین شرکت‌هاست.

بازده حقوق صاحبان سهام (ROE) با میانگین ۵۴/۱۴٪ و انحراف معیار ۸۷/۷٪ بیانگر پراکندگی زیاد در عملکرد مالی شرکت‌ها است. مقدار منفی حداقل ۹-٪ نشان می‌دهد برخی شرکت‌ها زیان‌ده هستند، در حالی که برخی دیگر سودآوری بالای ۴۰٪ داشته‌اند.

اندازه شرکت که بر اساس لگاریتم دارایی‌ها سنجیده شده، میانگین ۱۴ و انحراف معیار ۲/۱ دارد. این نشان می‌دهد ترکیبی از شرکت‌های کوچک، متوسط و بزرگ در نمونه وجود دارد که تنوع مناسبی برای تحلیل فراهم می‌کند.

آزمون ایستایی

قبل از برآورد هر رگرسیون جهت حصول اطمینان از رگرسیون غیر کاذب و در پی آن نتایج نامطمئن، لازم است که چگونگی ساکن پذیری متغیرها را مورد آزمون قرار دهیم. پایایی متغیرها به معنی ثابت بودن میانگین و واریانس متغیرها

در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف است. بدین منظور در این تحقیق از روش لوین-چاو استفاده شده است.

جدول ایستایی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	آماره	P_value	نتیجه
گزارشگری پایداری	-۲۴,۹۷	۰,۰۰۰	ایستا
فشار کاری حسابرس	-۷,۶۰	۰,۰۰۰	ایستا
هزینه نمایندگی	-۳,۷۸	۰,۰۱۵	ایستا
اهرم مالی	-۵,۷۹	۰,۰۰۵	ایستا
بازده حقوق صاحبان سهام	-۲۰,۵۳	۰,۰۰۰	ایستا
اندازه شرکت	-۱۰,۴۱	۰,۰۰۰	ایستا

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های آزمون مانایی نشان‌دهنده مانا بودن داده‌های مربوط به هر یک از متغیرهای تحقیق می‌باشد. ($P_value > ۰,۰۵$)

- نتایج آزمون F لیمر

یکی از آزمون‌های تشخیصی برای تعیین استفاده از روش پانل دیتا یا روش تلفیقی، استفاده از آزمون F-لیمر است. تفاوت روش پانل و تلفیقی در این است که در روش تلفیقی یک عرض از مبدأ وجود دارد و در روش پانل به ازای هر سال شرکت، یک عرض از مبدأ وجود دارد.

جدول نتایج آزمون F لیمر

معادله مربوط به	F لیمر محاسباتی	P_value
فرضیه اول	۹,۲۷	۰,۰۰۰
فرضیه دوم	۹,۲۴	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

از آنجایی که سطح معناداری برای فرضیه تحقیق که در این جدول با P_value نمایش داده می‌شود از ۰,۰۵ کمتر شده است، در نتیجه فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود. یعنی فرضیه امکان وجود داده‌های تلفیقی به نفع داده‌های تابلویی رد می‌شود.

نتایج آزمون هاسمن

بعد از مشخص شدن نوع مدل داده‌ها، باید مشخص شود که از کدام روش اثرات ثابت و یا روش اثرات تصادفی برای تخمین استفاده شود. بنابراین برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن استفاده می‌شود.

جدول نتایج آزمون هاسمن

معادله مربوط به	مقدار آماره کای دو	P_value
فرضیه اول	۴,۸۶	۰,۰۰۱
فرضیه دوم	۶,۸۱	۰,۰۰۸

از آنجایی که سطح معناداری در این جدول که با P_value نمایش داده می‌شود در فرضیه، از ۰,۰۵ کمتر شده است، در نتیجه فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود. روش مناسب برآورد مدل، اثرات ثابت می‌باشد.

۴-۷- آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: فشار کاری حسابرس تأثیر منفی و معناداری بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد.

جدول نتایج برازش مدل اول

متغیر وابسته: گزارشگری پایداری						
متغیرها	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	ضریب تورم واریانس	سطح معناداری	رابطه
فشار کاری حسابرس	-۰,۲۳	۰,۰۲	-۸,۹۵	۱,۲۵	۰,۰۰۰	معنادار
اهرم مالی	-۰,۰۴	۰,۰۱	-۲,۵۷	۱,۱۳	۰,۰۱۰	معنادار
اندازه شرکت	۰,۱۷	۰,۰۲	۸,۲۸	۱,۳۱	۰,۰۰۰	معنادار
بازده دارایی ها	۰,۰۴	۰,۰۱	۲,۳۸	۱,۱۵	۰,۰۱۷	معنادار
ضریب تعیین مدل						
۰,۴۴						
ضریب تعیین تعدیل شده مدل						
۰,۴۲						
آماره بروش پاگان Breusch Pagan (ناهمسانی واریانس)						
F		۱۴۳۵۱,۹				
سطح معناداری		۰,۰۰۰				
آماره دوربین واتسون Durbin-Watson (استقلال جز خطا)						
۱,۵۷						
آماره F جدول						
۳۷,۳۰						
سطح معناداری						
۰,۰۰۰						

در مدل‌های رگرسیون کلاسیک، همسانی واریانس باقیمانده‌ها به عنوان یکی از مفروضات برازش مدل به حساب می‌آید. بدین جهت در مطالعه حاضر برای بررسی این موضوع از آزمون بریوش پاگان بهره گرفته شده است. در این تحقیق سطح اهمیت این آزمون که کوچک‌تر از ۰,۰۵ شده است. بنابراین یافته‌ها نشان‌دهنده این است که واریانس باقیمانده همسان نیستند. بدین جهت از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم یافته برای برازش مدل استفاده شده است. همچنین در این مطالعه برای بررسی همبستگی باقیمانده‌ها که یکی دیگر از مفروضات به حساب می‌آیند از آزمون دوربین واتسون استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند مدل مقدار آماره دوربین واتسون در حالت استاندارد و بین اعداد ۱,۵ و ۲,۵ بوده، و در واقع باقیمانده‌ها مستقل از هم می‌باشند. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱,۵۷ می‌گردد. ضریب تعیین مدل (۰/۴۴) معرف قدرت توضیح کنندگی مدل برآورد شده می‌باشد. در بررسی معنی داری ضرایب با توجه به جدول از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر فشار کاری حسابرسی (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، در نتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد.

منفی بودن ضریب متغیر ضعف کنترل داخلی (۰,۲۳-)، نشان‌دهنده میزان تأثیر منفی این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌باشد. در بررسی سطح معنی‌داری متغیرهای کنترلی اهرم مالی، اندازه شرکت، بازده دارایی‌ها، به ترتیب برابر با (۰,۱۰)، (۰,۰۰)، (۰,۱۷) می‌باشد که تأثیر این متغیرها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. منفی بودن ضریب متغیر اهرم مالی برابر با (۰,۰۴-) نشان‌دهنده میزان تأثیر منفی این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌باشد.

فرضیه دوم: هزینه نمایندگی، رابطه بین فشار کاری حسابرِس و گزارشگری پایداری را تعدیل می‌کند.

جدول نتایج برازش مدل دوم

متغیر وابسته: گزارشگری پایداری						
متغیرها	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	ضریب تورم واریانس	سطح معناداری	رابطه
فشار کاری حسابرِس	-۰,۲۰	۰,۰۲	-۹,۷۳	۱,۸۲	۰,۰۰۰	معنادار
هزینه نمایندگی	-۰,۲۸	۰,۰۴	-۶,۲۵	۱,۶۸	۰,۰۰۰	معنادار
(هزینه نمایندگی * فشار کاری حسابرِس)	-۰,۰۴	۰,۰۱	-۴,۲۲	۲,۳۱	۰,۰۰۰	معنادار
اهرم مالی	-۰,۰۳	۰,۰۱	-۲	۱,۱۸	۰,۰۴۵	معنادار
اندازه شرکت	۰,۱۷	۰,۰۲	۸,۰۵	۱,۳۲	۰,۰۰۰	معنادار
بازده دارایی ها	۰,۰۳	۰,۰۱	۱,۸۰	۱,۲۱	۰,۰۷۱	بی معنی
ضریب تعیین مدل				۰,۴۹		
ضریب تعیین تعدیل شده مدل				۰,۴۷		
آماره بروش پاگان Breusch Pagan (ناهمسانی واریانس)				F		
				سطح معناداری	۰,۰۰۰	
آماره دوربین واتسون Durbin-Watson (استقلال جز خطا)				۱,۵۸		
آماره F جدول				۵۴,۴۴		
سطح معناداری				۰,۰۰۰		

در مدل‌های رگرسیون کلاسیک، همسانی واریانس باقیمانده‌ها به‌عنوان یکی از مفروضات برازش مدل به‌حساب می‌آید. بدین‌جهت در مطالعه حاضر برای بررسی این موضوع از آزمون بروس پاگان بهره گرفته شده است. در این تحقیق سطح اهمیت این آزمون که کوچک‌تر از ۰,۰۵ شده است. بنابراین یافته‌ها نشان‌دهنده این است که واریانس باقیمانده همسان نیستند. بدین‌جهت از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم‌یافته برای برازش مدل استفاده شده است. همچنین در این مطالعه برای بررسی همبستگی باقیمانده‌ها که یکی دیگر از مفروضات به‌حساب می‌آیند از آزمون

دوربین واتسون استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند مدل مقدار آماره دوربین واتسون در حالت استاندارد و بین اعداد ۱,۵ و ۲,۵ بوده، و درواقع باقیمانده‌ها مستقل از هم می‌باشند. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱,۵۸ می‌گردد. ضریب تعیین مدل (۰/۴۹) معرف قدرت توضیح‌کنندگی مدل برآورد شده می‌باشد. در بررسی معنی‌داری ضرایب با توجه به جدول از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر فشار کاری حسابرس (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، درنتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. منفی بودن ضریب متغیر فشار کاری حسابرس (۰,۲۰-)، نشان‌دهنده میزان تأثیر معکوس این متغیر بر گزارشگری پایداری می‌باشد. از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر هزینه نمایندگی (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، درنتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. منفی بودن ضریب متغیر هزینه نمایندگی (۰,۲۶-)، نشان‌دهنده میزان تأثیر منفی این متغیر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌باشد. از آنجایی که احتمال آماره t برای ضریب متغیر تعدیلی هزینه نمایندگی با فشار کاری حسابرس (۰,۰۰۰) کوچک‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، درنتیجه وجود تأثیر معناداری این متغیر بر رابطه بین فشار کاری حسابرس و گزارشگری پایداری شرکت‌ها در سطح اطمینان ۰,۹۵ رد نمی‌گردد. منفی بودن ضریب متغیر تعدیلی هزینه نمایندگی با فشار کاری حسابرس (۰,۰۴-)، نشان‌دهنده میزان تأثیر معکوس این متغیر بر رابطه بین فشار کاری حسابرس و گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌باشد.

نتیجه گیری و پیشنهادات تحقیق

یافته‌های پژوهش نشان داد که فشار کاری حسابرس اثر منفی و معنی‌داری بر سطح گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. این یافته بیانگر آن است که افزایش بار کاری حسابرس، به‌ویژه در شرایطی که محدودیت زمانی و منابع وجود دارد، می‌تواند دقت و کیفیت کار حسابرسی را کاهش داده و از این طریق سطح افشای اطلاعات پایداری را تحت تأثیر منفی قرار دهد.

بررسی آماری نشان داد که این اثر منفی با ضرایب معنی‌دار در مدل‌های رگرسیونی تأیید شده و ضریب منفی بین متغیر فشار کاری و گزارشگری پایداری دلالت بر این دارد که بارکاری بالا می‌تواند مانع بررسی دقیق و راستی‌آزمایی اطلاعات غیرمالی شود. از سوی دیگر، نقش هزینه نمایندگی به‌عنوان یک متغیر تعدیل‌گر تأیید شد. به‌طوری که در شرکت‌هایی با سطح بالای هزینه نمایندگی، تأثیر منفی فشار کاری حسابرس بر گزارشگری پایداری تشدید می‌شود. این نشان می‌دهد که تعامل بین ضعف ساختارهای نظارتی و فشار کاری حسابرس می‌تواند ریسک گزارشگری نادرست را دوچندان کند. متغیر هزینه نمایندگی به‌تنهایی نیز اثر منفی و معنی‌داری بر گزارشگری پایداری دارد. این موضوع نشان می‌دهد که هرچه تضاد منافع بین مدیران و سهامداران بیشتر باشد، احتمال افشای گزینشی، پنهان‌کاری یا گزارش‌دهی ناقص در حوزه‌های زیست‌محیطی و اجتماعی افزایش می‌یابد.

بر اساس نظریه نمایندگی، یکی از مهم‌ترین ابزارهای کنترل رفتار فرصت‌طلبانه مدیران، نظارت بیرونی است که حسابرسی مستقل نقش کلیدی در آن ایفا می‌کند. اما در شرایطی که حسابرسان خود تحت فشار کاری قرار دارند، اثربخشی این نظارت تضعیف می‌شود و این امر چالش‌های جدی برای اعتماد ذی‌نفعان ایجاد می‌کند. مدل آماری تحقیق همچنین نشان داد که برخی متغیرهای کنترلی نظیر اندازه شرکت و بازده حقوق صاحبان سهام نیز رابطه مثبتی با سطح

گزارشگری پایداری دارند. این بدان معناست که شرکت‌های بزرگ‌تر و سودآورتر انگیزه و توان بیشتری برای پاسخگویی به ذی‌نفعان در قالب گزارش‌های پایداری دارند.

از منظر روش‌شناسی، تحقیق نشان داد که ترکیب داده‌های حسابرسی با شاخص‌های پایداری و هزینه نمایندگی می‌تواند رویکردی نوآورانه برای تحلیل کیفیت افشا فراهم کند و از مدل‌سازی تعاملی برای بررسی روابط پیچیده بین متغیرها بهره برد. یافته‌ها نشان داد که میانگین سطح گزارشگری پایداری در نمونه آماری در حد متوسط است و این امر لزوم تقویت بسترهای افشای غیرمالی و ارتقاء شفافیت محیط زیست، مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی را نشان می‌دهد. در مجموع، نتایج این تحقیق بر ضرورت توجه بیشتر به وضعیت حرفه حسابرسی، ظرفیت مؤسسات حسابرسی، تنظیم حجم کاری، و نیز کنترل هزینه‌های نمایندگی در شرکت‌ها تأکید دارد تا گزارشگری پایداری به‌عنوان ابزار پاسخگویی و شفافیت، از اثربخشی بالاتری برخوردار گردد. در ادامه به چندی پیشنهاد کاربردی به شرح زیر اشاره می‌شود:

برای سازمان بورس و نهاد ناظر: پیشنهاد می‌شود مقررات نظارتی جدیدی در حوزه حجم کار حساب‌رسان، زمان‌بندی گزارش‌دهی و بررسی کیفی گزارش‌ها تدوین شود. همچنین الزام به افشای گزارشگری پایداری بر اساس چارچوب‌های بین‌المللی برای شرکت‌های بزرگ و اثرگذار می‌تواند کیفیت و شفافیت اطلاعات را ارتقاء دهد.

برای شرکت‌های بورسی: توصیه می‌شود شرکت‌ها با بهبود سیستم‌های اطلاعاتی و شفاف‌سازی در حوزه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و حکمرانی، از فشارهای افشایی بکاهند و از سوی دیگر، با کنترل هزینه‌های نمایندگی از طریق تقویت ساختار هیئت‌مدیره، حسابرسی داخلی و مالکیت نهادی، سطح شفافیت خود را افزایش دهند.

برای مؤسسات حسابرسی: ضروری است سیاست‌هایی برای توزیع عادلانه‌تر حجم کاری حساب‌رسان اتخاذ شود. ارتقاء سطح آموزش، توسعه سامانه‌های هوش مصنوعی در تحلیل اسناد، و افزایش تعداد کارکنان متخصص می‌تواند از فشار کاری کاسته و کیفیت قضاوت حرفه‌ای را ارتقاء دهد.

برای سرمایه‌گذاران و سهامداران: پیشنهاد می‌شود در تحلیل‌های مالی خود، گزارشگری پایداری را نیز به‌عنوان شاخصی از عملکرد غیرمالی و صداقت شرکتی مدنظر قرار دهند و در انتخاب شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاری، میزان افشای مسئولیت اجتماعی و حکمرانی خوب را لحاظ کنند.

منابع و مآخذ

پورغلامی دافچاهی، غلامحسین؛ صمدی لرگانی، محمود؛ علی خانی، رضیه و پورعلی، محمدرضا. (۱۴۰۲). ارزیابی کیفیت افشای پایداری و تأثیر آن بر عملکرد پایداری مبتنی بر تئوری مشروعیت. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۱۲(۴۶)، ۲۷۵-۲۹۶.

جعفری، علی و رجائی، شبنم. (۱۴۰۲). مروری بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی و گزارشگری پایداری شرکت. نشریه علمی رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، ۷(۲۷)، ۱۰۰۰-۱۰۱۲.

وکیلی‌فرد، حمیدرضا؛ ضیا، فرناز و صراف، فاطمه. (۱۳۹۹). تأثیر گزارشگری پایداری بر کاهش عدم تقارن اطلاعاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. حسابداری مدیریت، ۱۳(۴۶)، ۱۲۱-۱۳۵.

مقدم، عبدالکریم و حبیبی، فرزاد. (۱۴۰۳). تأثیر دوره تصدی حسابرس، اندازه موسسه حسابرسی و کیفیت سود بر همزمانی قیمت سهام. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱۶(۶۱)، ۲۵-۴۴.

مظفرنژاد، امیر؛ خردیار، سینا؛ صوفی، منصور و فدایی، مهدی. (۱۴۰۴). بررسی رابطه بین اصل تطابق و همزمانی قیمت سهام با تاکید بر عدم اطمینان محیطی. دانش سرمایه گذاری، ۱۴(۵۵)، ۲۴۳-۲۵۸.

علی نژاد ساروکلانی، مهدی، و طاهری عابد، رضا. (۱۳۹۷). رابطه بین همزمانی قیمت سهام و ریسک سقوط قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران. دانش مالی تحلیل اوراق بهادار (مطالعات مالی)، ۱۱(۴۰)، ۱-۱۱.

Ray, S., and Ray Chaudhuri, B. (2019). Business group affiliation and corporate sustainability strategies of firms: an investigation of firms in India. *Journal of Business Ethics*, 153(4), 955-976.

Shanti. G., Tjahjadi, B., and Narsa, I. (2018). The effect of integrating reporting on earnings quality: A study of family firms in Indonesia, *Journal of Finance and Banking Review*, 3(3), 34-40.

Gong, M., Cao, C., & Zhang, Y. (2025). Government disclosure specificity and stock price synchronicity: Evidence from local government work reports in China. *Finance Research Letters*, 71, 106463.

Menla Ali, F., Wu, Y., and Zhang, X. (2024). ESG disclosure, CEO power and incentives and corporate risk-taking. *European Financial Management*. 30, 961-1011.

Lei, Ruan, Jianing Li, and Siqi Huang. (2024). News or noise? ESG disclosure and stock price synchronicity." *International Review of Financial Analysis* 95 (2024): 103483.

Zhang, R. (2024). Corporate ESG performance, corporate green innovation level and stock price synchronicity. *Advances in Economics and Management Research*, 10(1), 187-187.

Yuhan, S. R., Dwiwinarno, T., & Widagdo, A. K. (2017). Corporate social responsibility and corporate governance in Indonesian public listed companies. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 34, p. 13002). EDP Sciences

The Effect of Auditor Workload on Sustainability Reporting with Emphasis on Agency Cost

Seyed Hossein Azimi

Abstract

The purpose of this study is to investigate the effect of auditor workload on the level of sustainability reporting of companies with an emphasis on the moderating role of agency costs. Given the increasing expectations of stakeholders regarding the disclosure of non-financial information, the role of auditors in ensuring the accuracy and credibility of sustainability reports has become more important than ever. Workload, as one of the professional challenges of auditors, can disrupt professional judgment and weaken the quality of the audit. On the other hand, in companies with high agency costs, there is more scope for distortion of information and selective disclosure. The statistical population of the study includes all companies listed on the Tehran Stock Exchange between 2016 and 2024. By applying screening criteria, 125 companies were selected as the final sample. The research method is descriptive-correlation and based on multivariate regression analysis. The findings of the study showed that auditor workload has a significant negative effect on sustainability reporting. Agency costs also play a significant moderating role in this relationship, such that at high levels of agency costs, the negative effect of workload is intensified. These results indicate the need to simultaneously pay attention to the capacity of auditors and control structures in companies to promote transparency and accountability in non-financial reporting.

Keywords

Auditor workload, sustainability reporting, agency costs
